

SİCİLL-İ AHVAL KAYITLARINA GÖRE PAYASLI MEMURLAR

Yrd. Doç. Dr. Aydın EFE

Çankırı Karatekin Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
yorukefe_25@hotmail.com

Özet

Bu çalışmada, Başbakanlık Osmanlı Arşivinde yer alan Sicill-i Ahval Defterlerinde kaydı bulunan Payaslı memurlar incelenmiştir. Sicill-i Ahval Defterlerinde dokuz tane Payaslı memur kayıtlıdır. Defterde kayıtlı memurlardan Payas doğumlu ve Payaslı olan memurların doğum tarihleri, baba adları, eğitim durumları, bildikleri lisanlar, diploma alıp almadıkları, işe başlama yaşları ve yapmış oldukları görevlere ait malumata ulaşılmıştır. Memur sayısının azlığı sebebiyle Payaslı memurların sicil bilgilerine değinilmiştir.

Ayrıca çalışmada XIX. yüzyılın ikinci yarısında Payas sancağında bulunan hane sayılarına değinilerek Müslüman ve gayrimüslim nüfustan bahsedilmiştir. Coğrafi açıdan birbirine yakın olan Tarsus, Payas ve Anamur'dan yetişen memurların eğitim durumları da karşılaştırılmış ve bir sonuca varılmıştır. Osmanlı Devleti döneminde önemli bir geçiş güzergâhında bulunan Payas, özellikle Surre Alaylarının geçiş noktasında bulunması sebebiyle, önemli bir konuma sahiptir. Osmanlı idari teşkilatında sancak merkezi olarak yer alan Payas, zamanla bu önemini yitirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan ve Hatay anavatana katıldıktan sonra ise nahiye olarak Hatay ili Dörtyol ilçesine bağlanmıştır. 2012 yılı sonlarında çıkarılan Büyükşehir Yasası ile tekrar ilçe statüsüne kavuşmuştur.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Sicill-i Ahval, Payas, memur.

THE CIVIL SERVANTS FROM PAYAS ACCORDING TO REGISTRATION CIRCUMSTANCES

Abstract

In this study, the civil servants from Payas have been researched whose registration is in the prime ministry of Ottoman archive. There are 9 civil servants Payas from who are registered in registration circumstances record books. It has been reached the information about the civil servants from Payas their birthdates, fathers name, educational background, languages which they know, whether they have got diploma degree, ages of starting job and their duty which they worked. It has been mentioned about the civil servats from Payas certificate of registry because of scarce of civil servants.

It has been mentioned about population of muslims and non-muslims by dealing with number of the homes in Payas province during the second half of 19. century. Also in this study, it has been compared with Tarsus, Payas and Anamur which are nearer by the geographical aspect about their civil servants' educational backgrounds and has a conclusion. Payas which is on important transition route has got great importance because of taking part of surre regiments during the Ottoman Empire. Payas was an important province in Ottoman Empire but lost its significance. After Turkish Reublic had been founded and Hatay had been joined to homeland, Hatay was connected to Dörtyol county. Its dependance to Dörtyol went on the last year of 2012 and at this time it has been a county which is connected to Hatay by metropolis acts which are enacted.

Key words: Ottoman, registration circumstances, Payas, civil servant.

Giriş

Osmanlı Devlet teşkilatında görev alan memurların, vazifeleri süresince hâl tercümelerine konu olan, özel hâller veya memuriyet esnasındaki hâller, tarihî seyr, ahlâk ve gidişat gibi durumların, resmî belgelerin kaydedildiği defterlerin tescili işlemine *Sicill-i Ahvâl*, meydana gelen defterlere de *Sicill-i Umumî Defterleri* adı verilmiştir.

Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulup çalışmaya başladığı 1879 yılına gelinceye kadar Osmanlı Devletinde vazifelilerin sicillerini bir defterde toplayan büro hizmetleri yer almamaktadır (BOA Rehberi, 2010: 237). Lakin Osmanlı yönetimi, bu dairenin kuruluşundan önce biyografi yazımına önem vermiş ve çeşitli meslek gruplarının biyografilerinden oluşan tercüme-i ahval defterlerini oluşturmuştur (Sarıyıldız, 2004: 4-5). "Sicill-i Ahvâl Komisyonu" ile başlayan sicil çalışmaları; 1896 (1314)'da bu komisyonun lağv edilmesinden sonra yerine kurulan "Memurîn-i Mülkiye Komisyonu"na, hiçbir daireye bağlı olmadan yürütülmüştür. Ardından 1908 (1326) yılında II. Meşrutiyeti ilanını müteakip Memurîn-i Mülkiye Komisyonu kaldırılarak yerine Dâhiliye Nezareti teşkilatı içinde "*Sicill-i Ahvâl İdâresi*" adı altında ayrı bir daire kurulmuştur. Sicill-i Ahvâl Komisyonu'nun kurulmasından itibaren mülki ve adli memurlardan 1909 yılına kadar süren bir zaman dilimi içinde 201 defterde 51.652 memurun sicil kaydı tutulmuştur¹ (BOA Rehberi, 2010: 237).

Memurlardan imzaları ile alınan hal tercümeleri sıra numarası altında büyük defterlere yazılmış ve daha sonraki değişiklikler bu defterler üzerinden takip edilmiştir (Pakalın, 2004: 210; Gazel, 2007: 204).

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde yer alan şahısların ismi, mahlâsı veya künyesi, babası memur ise memuriyetinin rütbesi, bilinen kimselerden ise hangi sülaleye mensup olduğu, göreve başlayışları, tahsil durumları, liyakat ve ehliyet dereceleri; varsa azil, tayin ve mahkemeleri; gayrimüslim ise, milliyeti kaydedilmiştir (BOA Rehberi, 2010: 237).

Sicill-i Ahvâl Defterlerinde yer alan memurların doğum yeri, baba adı, tahsili, bildiği diller gibi ilk kısımdaki kayıtlar, biyografisi yazılan kişiler tarafından hazırlanırken "terfi, nişan, ceza, azil, emekliye ayrılma" gibi kariyerlerindeki değişiklikler ise bağlı oldukları kurumlardan gelen yazılardan ilave edilmiştir (Kütükoğlu, 1998: 141).

Tarihî açıdan önem taşıyan Sicill-i Ahval defterleri ait oldukları bölgelerin sosyo-iktisadi ve sosyo-kültürel tarihleri açısından da önemli sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu minvalde Sicill-i Ahval kayıtlarının sağlıklı olarak değerlendirilebilmesi için ilgili coğrafyanın tarihi ile birlikte ele alınması gerekmektedir. Bu nedenle çalışmada, Sicilli Ahval kayıtlarında rastlanan Payaslı memurlardan bahsetmeden önce, Osmanlı Devletinin, hacc güzergâhında bulunan,

¹ Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberinin 1995 ve 2000 yıllarındaki baskılarında memur sayısı olarak 92.000 rakamı geçmektedir (s. 241).

önemli bir sancak merkezi olan Payas² tarihinin kısaca ele alınması; çalışmanın bütünlüğü bakımından lüzumlu görülmüştür.

Payas Tarihi

Payas, 2012 yılı sonlarına doğru çıkarılan “Büyükşehir Yasası” ile Hatay iline bağlı bir ilçe konumuna getirilmiştir. Arapların Cebel-i Lökkâm dedikleri Amanos (Gâvur) Dağları eteklerinde ve İskenderun Körfezi içinde yer alan Payas, bu tarihten önce, idari teşkilat bakımından Hatay ili Dört Yol kazasına bağlı, nahiye merkezlerinden biri olan küçük bir kasaba halinde idi (Akyel, 1966: 1-2). Zamanında bir iskelesi olan Payas, İskenderun Körfezi’nin doğu sahilinde ve İskenderun’a 30 kilometre uzaklıkta ve kuzeyinde yer almaktadır (Şemsettin Sami, 1306: 1571). Osmanlılar devrinde imparatorluğun genişleyerek Suriye, Irak ve Mısır’a hâkim olmasından sonra teşkil edilen Özer (Üzeyr) sancağı içerisinde sancak merkezi olarak Payas önemli bir mevki olmuştur. Halep ve Şam’a giden tüccar kervanları ile Surre Alaylarının geçtiği yol (Şam-ı Şerif Caddesi) üzerinde önemli bir uğrak noktası haline gelmiştir (Akyel, 1966: 1-2).

Aynı zamanda XVIII. yüzyılın son çeyreğinden XIX. yüzyılın ikinci yarısının ortalarına kadar başta Payas olmak üzere Erzin, İskenderun³, Belen ve Antakya hattının başlıca gücü olan, asılları Özer-ili⁴ Türkmenlerine dayanan, Küçük Alioğulları⁵’nın merkez üssü de Payas kazası olmuştur (Tozlu, 2009: 63).

1865 yılında Halep vilayetine bağlı olan Payas sancağını “Payas, Osmaniye ve Belen” kazaları oluşturmaktadır (Cevdet Paşa, 1991: 202; Bayraktar, 2004: 20). Payas sancağının merkezi olan Payas kazasında, 1867 yılında, 1.213’ü Müslüman,

² Payas, 6 Aralık 2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilen (Kanun no: 6360, Kabul Tarihi: 12.11.2012) “Büyükşehir Yasası” ile Dört Yol’a bağlı bir belde iken, Hatay ilinin bir ilçesi olmuştur (<http://www.resmigazete.gov.tr>, erişim tarihi: 10.06.2013).

³ İskenderun konusunda geniş bilgi için bkn. Naim Ürkmez, *Tanzimat’tan I. Dünya Savaşı’na İskenderun*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.

⁴ Özer-ili hakkında geniş bilgi için bkn. Abdulkadir Gül, *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1996; Kerim İlker Bulunur, *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyr) Sancağı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya 2004.

⁵ Küçük Alioğulları ve Antakya Türkmenleri konusunda bkn. Aydın Efe, *Antakya ve Çevresi Türkmenleri: Küçük Alioğulları ve Reyhanlı Aşireti (XIX. Yüzyıl)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2011.

447'si gayrimüslim olmak üzere toplam 1.660 nüfus bulunmaktadır (Cevdet Paşa, 1991: 223; Bayraktar, 2004: 23).

1870/1871 yılına gelindiğinde Payas sancağı, Adana vilayetine bağlanmış olup, Payas ve Osmaniye kazalarından oluşmaktadır.⁶ Bu dönemde Payas kazasında, 2 mahalle ve 35 köy bulunmaktadır. Ayrıca kazada, 1.292'si Müslüman, 446'sı Hıristiyan toplam 1738 hanede; 4.034'ü Müslüman ve 1.375'i de Hıristiyan toplam 5.409 nüfus yaşamaktadır (AVS-1287: 94).

1877/1878 yılına gelindiğinde ise Payas sancağında 2.960 hane mevcut olup, 1.596'sı gayrimüslim ve 4.293'ü Müslüman olmak üzere 5.889 nüfus bulunmaktadır (AVS-1294: ek liste). 1881/1882 yılında ise Payas kazasında; 3.704'ü Müslüman, 1.421'i Hıristiyan olmak üzere 5.125 nüfus yaşamaktadır (AVS-1299: 109).

Osmanlı döneminde, önce Adana daha sonra ise Halep vilayetlerine bağlanan Payas, XIX. Yüzyılın sonlarında, Adana vilayetinin Cebel-i Bereket sancağına, bir kaza merkezi olarak bağlanmıştır (Darkot, 1997: 531). Bu dönemde Halep dâhilindeki hadiseleri sona erdirmek amacıyla bölgeye gelen Fırka-i Islahiye tarafından yeniden teşkil edilen Halep vilayetinin sınırlarının fazla genişletilmesi dolayısıyla, idarede görülen zorluklar neticesinde, Payas, Adana ve Kozan sancakları Halep vilayetinden ayrılarak bu sancaklardan oluşan yeni bir vilayet meydana getirildi. Ancak bu sıralarda yeni kurulmuş olan Maraş vilayetinin sınırları kesin bir şekilde belirtilmemiş olduğundan Payas ve Kozan, bu vilayet sınırları içerisinde kalmıştır (Cevdet Paşa, 1991:240; Akyel, 1966: 28).

Nihayetinde yeni teşkil edilen Maraş vilayeti ilga edilerek tekrar eski durumuna getirilince Payas, Cebel-i Bereket sancağına bağlanmış ve önceleri bu vilayetin merkezi iken sonra Fırka-i Islahiye tarafından görülen lüzum üzerine sancak merkezi Payas'tan Yarpuz kasabasına nakledilmiştir (Efe, 2011: 3).

Payas, Mondros Mütarekesi'nden sonra Fransız işgaline uğramıştır. 1921 Ankara Antlaşması'ndan sonra Türkiye sınırları içerisinde kalan Payas, yeni Türk Devleti döneminde Dört Yol'a bağlı bir yerleşim birimi olmuştur. Dört Yol kazası, Adana vilayetine bağlı olup Hatay'ın anavatana katılmasından sonra, 23 Temmuz 1939 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti idari taksimatında Hatay'a bağlanmıştır (Dayı, 2007: 48).

Payas sancağında bulunan eğitim kurumlarına gelince; 1877/1878 yılında, Payas kazasında 1 medrese ve 15 sıbyan mektebi, Osmaniye kazasında ise 25 sıbyan mektebi vardır. Sancakta toplam 40 sıbyan mektebi bulunmaktadır. (AVS-1294: ek liste).

⁶ 1877/1878 yılında da Payas sancağı, Payas ve Osmaniye kazalarıyla Yumurtalık nahiyesinden oluşmaktadır (AVS-1294: 98).

Payaslı Memurlar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Sicill-i Ahval Defterlerinde bulunan Payas doğumlu ve Payaslı olan memur sayısı dokuzdur. Bu memurların sekizi Payas doğumludur. Birisi ise aslen Payaslı olup Amasya'da dünyaya gelmiştir. Memurlar isim sırasına göre sıralanmıştır.

Abdulhalim Hilmi Efendi

Abdulhalim Hilmi Efendi, 21 Mart 1860 (28 Ş 1276) tarihinde Amasya'da doğmuştur. Babası Amasya Sancağı Defter-i Hakanî memuru Payaslı Hocaşâde Hacı İsmail Hakkı Efendi'dir. Payas sıbyan mektebinde Kur'an-ı Kerim okuduktan sonra rüşdî mülkiye mektebinde eğitimini tamamlayarak şehâdetnâme (diploma) almıştır. Kendisi Türkçe okuryazardır.

Abdulhalim Hilmi Efendi, 28 Temmuz 1872 (22 Ca 1289) tarihinde, yaklaşık 13 yaşında iken, dolgun maaş ile Amasya Sancağı Tahrirat Kalemine ve 16 Aralık 1874 (7 Za 1291) tarihinde merkez tapu kitabetine girip toplam 17898 kuruş 15 para aidat almıştır. 2 Eylül 1884 (11 Za 1301) tarihinde 450 kuruş maaşla Lâdik⁷ kazası mal müdürlüğüne tayin olmuştur. 17 Mayıs 1885 (2 Ş 1302) tarihinde adı geçen sancağın maarif kâtipliğine naklolunmasına rağmen selefinin yerinde durması üzerine açıkta kalmıştır. 18 Ekim 1885 (9 M 1303) tarihinde vekâleten 225 kuruş maaşla Merzifon⁸ kazası mal müdürlüğüne yarı maaşla atanmasına rağmen 28 Kasım 1886 (1 Ra 1304) tarihinde eski müdürün görevine iadesi üzerine vazifesinden ayrılmıştır. 14 Ocak 1887 (18 R 1304) tarihinde aynı kazanın sandık emniyetine 360 kuruş maaşla atanmış, fakat 12 Ocak 1889 (10 Ca 1306) tarihinde görevi sona ermiştir. Sandık emanetinde görev yaparken 48 kuruş zamsı maaş ile tahrirat kitabeti vekâletinde bulunmuştur. Lakin kanunun cevâz vermemesi sebebiyle tahrirat kitabetindeki görevinden ayrılmıştır.

13 Mart 1889 (11 B 1306) tarihinde 1.050 kuruş ücret-i maktûa (peşin ücret) ile aynı kazanın ağnam tahkik memurluğuna tayin olunmuş, yirmi sekiz günde işini bitirmiştir. Bundan dolayı açıkta kalmış ve 12 Ekim 1889 (16 S 1307) tarihinde 400 kuruş maaşla adı geçen sancağın Ziraat Bankası şube kâtipliğine tayin edilmiştir. 22 Eylül 1891 (17 S 1309) tarihinde 120 kuruş zamlı maaşla Amasya Sancağı Ziraat Bankası şube memuriyetine vekâleten ve 14 Haziran 1892 (18 Za 1309) tarihinde 600 kuruş maaşla asaleten atanmıştır.

⁷ Bugün, Samsun ilinin bir ilçesidir.

⁸ Günümüzde Amasya iline bağlı bir ilçedir.

Abdulhalim Hilmi Efendi'nin maaşı 17 Nisan 1894 (11 L 1311) tarihinde 700 kuruşa yükseltilmiş ve 19 Nisan 1896 (6 Za 1313) tarihinde ise 2.000 kuruş maaş ile Ziraat Bankası Müfettişliğine tayin edilmiştir. Abdulhalim Hilmi Efendi, başka bir memuriyete tayinini istediği için, 29 Ocak 1901 (8 L 1318) tarihinde müfettişlik maaşı kesilmiş ve 11 Nisan 1901 (21 Z 1318) tarihinde Yozgat Ziraat Bankası şube memuriyetine tayin edilmiştir. Kendi isteği üzerine 14 Ekim 1907 (7 N 1325) tarihinde 900 kuruş maaşla Amasya Ziraat Bankası şube memuriyetine tayini yapılmıştır. Abdulhalim Hilmi Efendi'nin memuriyeti esnasında yaptıklarından dolayı herhangi bir zimmeti yoktur (BOA, DH. SAİD. d: 36/491).

Ahmet Hikmet Bey

Ahmet Hikmet Bey, Mart/Nisan 1839 (H. 1255 evailinde) tarihinde Payas'ta dünyaya gelmiştir. Babası Cebel-i Bereket sancağı hanedanından İmam Beyzâde İbrahim İmam Bey'dir. Payas kazası sıbyan mektebinde dini ilimler okumuş, özel hocalardan Arapça ve Farsça dersler almıştır. Türkçe okuryazar olup, Arapça konuşmakta ve biraz Farsça anlamaktadır.

Ahmet Hikmet Bey, 20 yaşında iken, 1858/1859-1861/1862 (H.1275-1278) yılları arasında 500 kuruş maaşla Cebel-i Bereket sancağı asakir-i zaptiye süvari yüzbaşılığında ve 1861/1862-1864/1865 (H.1278-1281) yılları arasında ise aynı miktar maaş ile bu sancağa bağlı Kurtkulağı Derbendi zaptiye süvari yüzbaşılığında görev yapmıştır. 5 Ağustos 1865 (12 Ra 1282) tarihinden 18 Ocak 1867 (12 N 1283) tarihine kadar 250 kuruş aylık ile padişahın maiyet silahşörleri arasında ve 1868/1869 (H. 1285) tarihinde 350 kuruş maaş ile on ay Bab-ı Zaptiye'de teftiş memuriyetinde bulunmuştur. 1 Ekim 1871 (16 B 1288) tarihinden 12 Mart 1872 (2 M 1289) tarihine kadar 1.000 kuruş aylık ile Yemen vilayeti dâhilinde Harire sancağı tahrirat kaleminde görev yapmıştır. 12 Mart 1872 (2 M 1289) tarihinden 13 Nisan 1872 (4 S 1289) tarihine kadar 1.200 kuruş, 14 Nisan 1872-12 Şubat 1876 (5 S 1289-16 M 1293) tarihleri arasında 1.500 kuruş maaş ile Harire sancağı bidayet mahkemesi başkâtipliğinde ve 12 Şubat 1876 (16 M 1293)'dan 13 Temmuz 1876 (20 C 1293)'ya dek 1.350 kuruş aylık ile adı geçen sancağın tahrirat kaleminde görev yapmıştır. Bu tarihten, 22 Eylül 1877 (14 N 1294) tarihine kadar 2.000 kuruş aylık ile aynı vilayetin lağvedilmiş evkaf muhasebeciliği başkâtipliğinde ve 25 Aralık 1877-20 Nisan 1878 (19 Z 1294-17 R 1295) tarihleri arasında 1.000 kuruş maaşla muhasebe kaleminde vazife görmüştür. 26 Nisan 1878-12 Şubat 1879 (23 R 1295-19 S 1296) tarihleri arasında 1.000 kuruş maaşla aynı vilayet dâhilindeki Ab kazası tahrirat kitabesinde ve 13 Şubat 1879-12 Aralık 1879 (20 S 1296- 27 Z 1296) tarihleri arasında 1.750 kuruş maaş ile Ta'izz sancağı kordon⁹ başkâtipliğinde, 12 Aralık 1879 (27 Z 1296) tarihinden 9 Nisan 1880 (28 R 1297) tarihine değin 1.500 kuruş aylık ile adı geçen vilayetin istinaf mahkemesi ceza dairesi başkâtipliği görevinde bulunmuştur. 28 Mayıs 1880 (18 C 1297) tarihinden 13 Temmuz 1881 (15 Ş 1298)

⁹ Kordon memurluğu, karantina memurluğu altında bulunan bir memuriyettir.

tarihine kadar 1800 kuruş maaş ile söz konusu vilayetin merkez bidâyet mahkemesi müdde-i umûmî muâvinliğinde ve 14 Temmuz 1881-1 Eylül 1885 (16 Ş 1298-21 Za 1302) tarihleri arasında 1.500 kuruş maaş ile aynı mahkemenin müstantıklığında (sorgu hâkimi), 12 Eylül 1885 (2 Z 1302) tarihinden 29 Kasım 1885 (21 S 1303) tarihine değin 1.750 kuruş maaş ile aynı vilayet dâhilinde Yerîm kazası kaymakamlığında bulunmuştur.

24 Temmuz 1886 (22 L 1303) tarihinde bir ay 1.200 kuruş peşin ücret ve 240 kuruş harcırah ile Harâz kazası aşarı cibâyet ve Ağustos/Eylül 1886 (Z 1303)'dan itibaren bir müddet 1.500 kuruş peşin ücret ile Ânes kazası aşarı ihale memuriyetlerinde görev yapmıştır. Ekim/Kasım 1886 (S 1304) tarihinden itibaren 1500 kuruş peşin ücret ile bir müddet Umrân kazasında muamelesiz kalan mezabıt-ı âdiye-i askeriyenin tahkiki hizmetinde ve 7 Şubat 1887-27 Mayıs 1887 (13 Ca 1304-4 N 1304) tarihleri arasında ise aylık 1500 kuruş maaş ile sözü geçen vilayetin merkez bidâyet mahkemesi başkâtipliğinde bulunmuştur.

Ahmet Hikmet Bey, 13 Eylül 1887 (24 Z 1304) tarihinden 13 Şubat 1888 (30 Ca 1305) tarihine kadar aylık 1500 kuruş maaş ile Yemen Vilayeti İdare Meclisi müstantıklığında, 12 Mayıs 1888 (1 N 1305) tarihinden 4 Temmuz 1888 (24 L 1305) tarihine kadar 875 kuruş aylıkla aynı vilayetin mektupçu kalemi müsevvidliği vekâletinde bulunurken, 5 Temmuz 1888 (25 L 1305) tarihinde mektupçu kalemi müsevvidliğine 1.000 kuruş maaş ile asaleten ataması yapılmıştır. Ahmet Hikmet Bey'in maaşına 14 Ekim 1888 (8 S 1306¹⁰) tarihinde 200 kuruş zam yapılarak maaşı 1.200 kuruşa yükseltilmiştir.

Yemen vilayeti mektupçusu Şükrü Bey ile eski vali Hacı Osman Nuri Paşa, Ahmet Hikmet Bey'in affif ve vazifesini güzel bir şekilde ifa eden bir zat olduğunu belirtmişlerdir (BOA, DH. SAİD. d: 43/65).

Dikran Efendi

Dikran Efendi, 1873 (H. 1289) yılında Payas kasabasının Çokmerzimen¹¹ köyünde doğmuştur. Osmanlı Devleti tebaası ve Ermeni milletine mensup olup, babası Kigork Ağa'dır. Köyünün Ermeni mektebinde eğitim gördüğü, Türkçe ve Ermenice okuryazar olduğu sicilinde belirtilmiştir.

14 Ocak 1907 (29 Za 1324) tarihinde aylık 200 kuruşu geçmemek üzere aidat ile Cebel-i Bereket sancağı merkez kazası dördüncü daire piyade tahsildarlığına

¹⁰ Belgede, 8 S 1305 (26 Ekim 1887) tarihi geçse de doğrusu yukarıdaki gibi olmalıdır.

¹¹ Bu köy, günümüzde, Hatay ili Dörtöyl ilçesi merkezindedir.

tayin olunmuştur. Dikran Efendi'nin memuriyete uygun olduğu hususunda Maliye Nezaretinin görüşü mevcuttur (BOA, DH. SAİD. d: 160/31).

Halil Hilmi Efendi

Halil Hilmi Efendi, 1864 (H. 1280) tarihinde Payas kazasına tâbi Kürtül¹² köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, Payas Bidâyet Mahkemesi azasından Mehmet Rıza Efendi'dir. Sıbyan mektebinde eğitim görmüş olup Türkçe okuryazardır.

Halil Hilmi Efendi, 1876 (H. 1292) senesinde, 12 yaşında¹³ iken mülâzemetle (stajyerlik) Payas kazası tahrirat kalemine girerek Haziran/Temmuz 1879 (B 1296) tarihinde 300 kuruş maaşla Payas kazasına bağlı Seyhan, Karayılan ve İrgatlık (ارغاتلق) köylerinin aşar muharrirliğine tayin olunmuş, iki ay sonra da görevi sona ermiştir. Ocak 1884 (Ra 1301) tarihinde 600 kuruş maaşla adı geçen kazanın koyun yazımı (ağnam ta'dâd) memuriyetine giren Halil Hilmi Efendi, Mayıs/Haziran 1884 (Ş 1301) tarihinde 350 kuruş maaş ile adı geçen kaza harîr (ipek) aşarı memuriyetine ve Ocak 1885 (Ra 1302) tarihinde ise 300 kuruş maaş ile İskenderun Rûsumat Nezaretine bağlı Ayas¹⁴ rûsumat memuriyetine naklolunmuştur.

Bulunduğu görevlerden dolayı mahkemeye alınmayan Halil Hilmi Efendi, 10 Aralık 1887 (24 Ra 1305) tarihinde 400 kuruş maaş ile Arsuz¹⁵ Rûsumat İdaresi memuriyetine atanmıştır (BOA, DH. SAİD. d: 16/465).

Hüseyin Hamdi Efendi

Hüseyin Hamdi Efendi, 1861/1862 (H. 1278) senesinde Payas kasabasının Ocaklı köyünde doğmuştur. Babası, Hacı Hasan Tahsin Efendi'dir. İlk bilgilerini mahalli sıbyan mektebinde tahsil eden Hüseyin Hamdi Efendi, Türkçe okuryazardır.

13 Mart 1889 (11 B 1306) tarihinde, 28 yaşında iken, Hüseyin Hamdi Efendi 400 kuruş maaşla Cebel-i Bereket sancağının Payas kazası Ziraat Bankası Sandığı muhasebe kâtipliğine tayin edilmiş ve burada vazifesine başlamıştır (BOA, DH. SAİD. d: 99/117).

İsmail Hakkı Efendi

İsmail Hakkı Efendi, 6 Ekim 1853 (3 M 1270) tarihinde Adana vilayeti dâhilinde Payas kazasına bağlı Erzin¹⁶ köyünde dünyaya gelmiştir. Babası, çiftçi Ali Yeğenzâde İsmail Ağa'dır. İptidai ve rüştiye mekteplerinde ders görmüş ise de diploması yoktur. Kendisi Türkçe okuryazardır.

¹² Kürtül köyü, günümüzde Payas'ın bir mahallesidir.

¹³ Belgede "18 yaşında" şeklinde geçmektedir.

¹⁴ Bugünkü Yumurtalık/Adana.

¹⁵ 6 Aralık 2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazete'de ilan edilen (Kanun no: 6360, Kabul Tarihi: 12.11.2012) "Büyükşehir Yasası" ile İskenderun'a bağlı bir belde olan Arsuz, Hatay ilinin bir ilçesi olmuştur (<http://www.resmigazete.gov.tr>, erişim tarihi: 10.06.2013).

¹⁶ Erzin, bugün, Hatay iline bağlı bir ilçe merkezidir.

İsmail Hakkı Efendi, 19 Nisan 1873 (20 S 1290) tarihinde, 20 yaşında iken, Adana Vilayeti İdare Kalemine mülâzemetle girip, 23 Nisan 1875 (17 Ra 1292) tarihinde 100 kuruş maaşla aynı kalemin mukayyidi refakatine tayin ve 28 Ekim 1875 (28 N 1292) tarihinde 235 kuruş aylıkla Payas Mutasarrıflığı Tahrirât Kalemi mukayyidliğine nakledilmişse de, havası ve suyuna alışamadığından 24 Haziran 1876 (1 C 1293) tarihinde istifa yoluyla ayrılmıştır. 24 Mart 1877 (9 Ra 1294) tarihinde 120 kuruş aylıkla Adana rüsumat kolculuğuna alınıp 2 Ekim 1877 (24 N 1294) tarihinde ise 350 kuruş maaşla Adana Beşinci Duhân (Tütün) Fabrikası memuru olmuştur.

İsmail Hakkı Efendi, 13 Eylül 1881 (18 L 1298) tarihinde 360 kuruş aylıkla Adana tuzlası (memlaha) başkâtipliğine tayin olunmuş iken 10 Eylül 1883 (8 Za 1300) tarihinde sehven yazılan tezkireden dolayı görevinden ayrılmak zorunda kalmıştır. 14 Mayıs 1884 (18 B 1301) tarihinde 350 kuruş aylıkla Adana vilayeti belediye ikinci kitabetine tayin edilmiştir. Daha sonra, 14 Mayıs 1886 (10 Ş 1303) tarihinde, tekrar Adana tuzlası başkâtipliğine nakil olunmuştur. Bir aralık Mersin Düyûn-ı Umûmiye memuriyeti başkâtipliğine atanan İsmail Hakkı Efendi, 28 Şubat 1893 (11 Ş 1310) tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır (BA, DH. SAİD. d: 61/233).

İstefan Efendi

İstefan Efendi, 8 Mayıs 1866 (22 Z 1282) tarihinde Payas'ta doğmuştur. Babası Payas ahalisinden Ortodoks Kundakçı İsa Ağa'dır. İskenderun kazası Rum sıbyan mektebinde Arapça, Türkçe ve Rumca tahsil etmiş olup, diploması bulunmaktadır. Türkçe, Arapça ve Rumca konuşmakta ve okuyup yazmaktadır.

İstefan Efendi, 23 yaşında iken, 13 Nisan 1888 (1 Ş 1305) tarihinde 100 kuruş maaşla İskenderun Düyûn-ı Umûmiye kantarcılığı vekâletine tayin olunmuş, iki ay sonra yerine asaleten bir başkası atanınca İskenderun Pul Bayiliğine girmiş ve iki ay aıdatla görev yapmıştır. 27 Nisan 1890 (7 N 1307) tarihinde İskenderun Düyûn-ı Umûmiye İdâresi kantarcılığına tayin olunan İstefan Efendi'nin maaşına 13 Eylül 1892 (20 S 1310) tarihinde 50 kuruş zam yapılarak maaşı 250 kuruşa yükseltilmiştir. Daha sonra, 14 Ekim 1893 (3 R 1311) tarihinde Payas Kazası Düyûn-ı Umûmiye memuriyeti vekâletine tayin olunmuştur. İstefan Efendi, maaşı 500 kuruşa yükseltilerek 14 Kasım 1893 (5 Ca 1311) tarihinde İskenderun Düyûn-ı Umûmiye memuriyeti başkâtipliğine tayin edilmiştir.

Halep Düyûn-ı Umûmiye Nezareti ve merkez idare müdüriyetinden yazılan mülâhazalarda, İstefan Efendi'nin iyi hal ve iktidarı tasdik kılınmıştır. Bir müddet sonra İstefan Efendi, gizleme ve aşırma (ketm ü ihtilas) suçlaması nedeniyle 29

Aydın EFE

Aralık 1896 (24 B 1314) tarihinde azledilerek, Halep Vilayeti İdâre Meclisi'nce muhakeme edilmiş ve bir aylık maaşından kesinti yapılmıştır (BA, DH. SAİD. d: 137/389).

Mehmet Efendi

Mehmet Efendi, 1876/1877 (H. 1293) tarihinde Payas'ta dünyaya gelmiştir. Babası İsmail Ağa'dır. Payas sıbyan mektebinde tahsil gördükten sonra bir müddet medresede Arapça eğitim almıştır.

11 Nisan 1895-14 Ekim 1896 (15 L 1312-7 Ca 1314) tarihleri arasında 45 kuruş maaşla Payas Bidâyet Mahkemesi odacılığında çalışan Mehmet Efendi, 27 Şubat 1898-12 Ağustos 1898 (5 L 1315-24 Ra 1316) tarihleri arasında da 75 kuruşluk yarım maaşla Payas Rüşumat İdaresi piyade kolculuğunda vekâleten istihdam edilmiştir. Mehmet Efendi, 5 Kasım 1901 (23 B 1319) tarihinde 150 kuruş maaşla Silifke Rüşumat İdaresi piyade kolculuğuna, 22 Nisan 1904 (6 S 1322) tarihinde 400 kuruş maaşla İskenderun Rüşumat İdaresi merkez süvari muhafaza memurluğuna ve 15 Nisan 1907 (2 Ra 1325) tarihinde ise Silifke muhafaza memurluğuna atanmıştır. Mehmet Efendi, 14 Temmuz 1910 (1 Temmuz 1326) tarihinde de 300 kuruş maaşla Mersin Rüşumat Müdüriyeti muhafaza memurluğuna tayin edilmiştir (BA, DH. SAİD. d: 198/127).

Misak Efendi

Misak Efendi, 1863 (H. 1279) senesinde Payas'ta doğmuştur. Babası Ermeni milletinden Kigork'tur. Sıbyan mektebinde Türkçe ve Ermenice okuma ve yazma öğrenmiştir.

Misak Efendi, 19 yaşında iken, 1881 (H. 1298) tarihinde mülazemetle İskenderun Rüşumat İdaresine girerek 15 Kasım 1881 (22 Z 1298) tarihinde 200 kuruş maaş ile aynı idarenin muhasebe mukayyidliğine tayin olunmuş iken asaleti tasdik edilmediği için üç ay açıkta kalmıştır. Daha sonra 300 kuruş maaşla, 27 Şubat 1883 (19 R 1300) tarihinde, İskenderun Rüşumat Nezaretine bağlı Ayas Rüşumat İdaresi memuriyetine tayin edilmiştir. Bulunduğu görevlerde kusuru olmamış ve mahkeme edilmemiştir. Misak Efendi, 2 Ekim 1885 (22 Z 1302) tarihinde istifa ederek görevinden ayrılmıştır (BA, DH. SAİD. d: 9/613).

Payaslı Memurlar Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

İncelediğimiz dönemde Payaslı memurlar, 1839 /1876-1877 (H. 1255-1293) tarihleri arasında dünyaya gelmişlerdir.

Payaslı memurlardan üçü gayrimüslim Osmanlı vatandaşıdır. Bunlardan Dikran ve Misak Efendiler Ermeni; İstefan Efendi ise Rum'dur. Payaslı memurlardan altısı ise Müslüman'dır.

Payaslı memurlardan Abdulhalim Hilmi Efendi aslen Payaslı olup Amasya'da doğmuştur. Diğer memurlar ise Payas doğumludur.

Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Payaslı Memurlar

Payaslı memurların eğitim durumlarına gelince; Payaslı iki memur rüştiye mektebinde tahsil görmüştür. Bu memurlardan biri olan Abdulhalim Hilmi Efendi, sıbyan mektebinde okuduktan sonra rüşdî mülkiye mektebinde tahsilini tamamlamıştır. İsmail Hakkı Efendi ise iptidai mektebinde okuduktan sonra rüştiye mektebinde eğitim görmüştür. Memurlardan Dikran Efendi, Ermeni mektebinde; İstefan Efendi, Rum sıbyan mektebinde eğitim görmüşlerdir. Kalan beş memur ise sıbyan mekteplerinde eğitim almıştır.

Memurların bildikleri lisanlar konusunda sicil kayıtlarındaki bilgilere gelince: Dikran ve Misak Efendiler, Türkçe ve Ermenice okuryazardır. Payaslı memurlardan Abdulhalim Hilmi Efendi, Halil Hilmi Efendi, Hüseyin Hamdi Efendi ve İsmail Hakkı Efendi Türkçe okuryazardır. Mehmet Efendi'nin okuryazarlığı konusunda bilgi mevcut değildir. Ahmet Hikmet Bey ise Türkçe okuryazar olup Arapça konuşmakta ve Farsçayı da biraz anlamaktadır. Gayrimüslim olan İstefan Efendi ise Türkçe, Rumca ve Arapça okuryazar olup, aynı zamanda bu dilleri konuşmaktadır.

Payaslı memurların diploma alıp almadıkları konusunda da bilgiler mevcuttur. Abdulhalim Hilmi Efendi'nin diplomasının olduğu, İsmail Hakkı Efendi'nin diplomasının bulunmadığı belirtilirken, diğer memurların diplomaları konusunda sicil kayıtlarında bilgi verilmemiştir.

Memurların işe başlama yaşlarına gelince; Halil Hilmi Efendi'nin sicil kaydında on sekiz yaşında başladığı belirtilse de on iki yaşında işe başlamıştır. Abdulhalim Hilmi Efendi ise on üç yaşında iş başı yapmıştır. Diğer memurlar ise "19, 20, 21, 23, 28 ve 35" yaşlarında memuriyete başlamışlardır. En geç memuriyete başlayan Dikran Efendi olup otuz beş yaşında memur olmuştur. Payaslı memurlardan ikisi, Ahmet Hikmet Bey ve İsmail Hakkı Efendi, yirmi yaşında göreve başlamışlardır.

Osmanlı toplumunda kişilerin adlarının sonlarında kullanılan vasıflar, kişilerin mensup oldukları sınıflar konusunda bilgi vermektedir. Osmanlı klasik döneminde "bey" sıfatı seyfiye mensuplarının, "efendi" ise ilmiye mensuplarının kullandığı sıfatlardı. Kalemîyenin gelişmesi ile birlikte efendi sıfatının bu sınıfın memurları tarafından da kullanıldığı görülmektedir (Gündüz, 2011: 135). Payaslı memurlardan birisi "bey" sıfatını kullanırken diğer memurlar "efendi" sıfatını kullanmışlardır.

Payaslı memurların babalarının isimlerinin sonunda kullanmış oldukları sıfatlara gelince; Bir memurun babası "bey", dört memurun babası "efendi" üç memurun babası "ağa" sıfatını kullanmışlardır. Bir memurun babasının ise sadece adı vardır.

Sonuç

Osmanlı dönemi, biyografi ve prosopografi¹⁷ çalışmaları açısından Sicill-i Ahval Defterleri önemli kaynaklar arasında bulunmaktadır. Çünkü Osmanlı Devleti'nin merkez ve taşra teşkilatında çalışan memurların biyografisini bu defterlerde bulmak mümkündür. XIX. yüzyılın ikinci yarısında oluşturulmaya başlayan bu defterlerde; memurların doğum tarihleri, baba adları, eğitim durumları, işe başlama yaşları, tayin, terfi ve azil vs. durumları yer almaktadır.

Devlet görevine atanan memurların sicil kayıtları, bir tarihi kaynak olarak da tarihçilere fayda sağlamaktadır. Geçmişte, günümüz Türkiye sınırları içerisinde kalan, şehir ve kasabalarda yetişen ve meşhur olan şahısların hayatları ilgi çekmiş ve bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmıştır.¹⁸

İncelenen dönemde Payaslı memurlardan ikisinin rüştiye mektebini okumuş olduğuna dair kayda rastlanırken, yine bu kayıtlarda yer alan diğer memurların eğitim durumları incelendiğinde idadi, sultani ve darül-fünûn gibi mekteplerde eğitim görmemiş oldukları tespit edilmiştir. Yakın coğrafyalara ait Sicil-i Ahval Defterleri üzerine gerçekleştirilmiş daha önceki çalışmalar göz önüne alındığında bu çalışmalardan bir tanesi olan Tarsuslu memurlara ait kayıtlarda¹⁹ Tarsuslu memurların, Payaslı memurlara göre eğitim durumu bakımından daha üst seviyeli olarak tanımlanan mekteplerden (İdadi, Sultani, Darülfünun vb.) mezun oldukları sonucuna varılmıştır. XIX. yüzyılın ikinci yarısında bir kaza merkezi olan Anamur'da, doğan ve Anamurlu olan memur sayısı da Payaslı memurların sayısına yakındır.

¹⁷ *Prosopografi*: Tarih ilmine yardımcı bilimler arasında kabul edilen prosopografi ile kolektif biyografi çalışmaları kastedilir. Kısaca, bir grup insan hayatının topluca incelenmesi anlamına gelen prosopografi ortak eğitim, kültür, mesleki veya siyasi geçmişe sahip geniş veya küçük gruplar üzerinde yapılabilmektedir. Bu araştırmalarda ortak özelliklere sahip bir grup belirlenir ve bu grup da kendi içinde çeşitli hususlar gözetilerek incelenir. Grubun ortak özellikleri, seçkinleştirici özellikleri ve farklılık arz eden özellikleri irdelenmeye çalışılarak bir grup biyografisi meydana getirilir (Kemal Daşcıoğlu, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Buldanlı Memurlar", *Buldan Sempozyumu*, 23-24 Kasım 2006; Mehmet Başaran, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Bergamalı Memurlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII / 1, 2013, s. 96).

¹⁸ Bu çalışmalardan birkaçı şöyledir: Cengiz Çakaloğlu, "Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Osmanlı Devleti'ndeki Manisalı Mülki Amirler", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 2004; Ahmet Arslan, *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Afyonkarahisarlı Devlet Memurları (1879-1909)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla 2006; Engin Adak, *Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Erzincanlı Memurlar*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa 2008; Nurgül Bozkurt, "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar", *Akademik Bakış Dergisi*, 27, Kasım-Aralık 2011; Ahmet Gündüz, "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909)", *History Studies*, 3/3, 2011.

¹⁹ Bu çalışma, Tarsus 2. Kent Sempozyumunda bildiri olarak sunulmuştur (Aydın Efe-Naim Ürkmez, "Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Tarsuslu Memurlar", 15-17 Kasım 2012 Tarsus).

Anamurlu memurların eğitim durumları da Payaslı memurların eğitim durumuyla hemen hemen benzerlik göstermektedir. Yakın coğrafyalara ait Sicill-i Ahval Defterlerindeki kayıtlarda rastlanan bu farklılığın ana sebebi olarak ilk akla gelen, incelenen dönem itibarıyla, Tarsus'un eğitim ve öğretim imkânlarının Payas'a göre daha ileri seviyede olduğudur.

Payaslı memurlardan bir tanesi bölgenin hanedan ailelerinden birisine mensuptur. Ahmet Hikmet Bey adındaki Payaslı memur, Cebel-i Bereket sancağı hanedanından İmam Beyzâdelerdendir.

Payaslı memurlar arasında hem Müslüman hem de gayrimüslim Osmanlı vatandaşları bulunmaktadır. Bu da XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde hak eden herkesin gerekli şartları taşımaları halinde memur olarak atandıklarını göstermesi açısından önemlidir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

BA, DH. SAİD. d. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Dahiliye Nezareti Sicill-i Ahval Defterleri): 36/491; 43/65; 160/31; 16/465; 99/117; 61/233; 137/389; 198/127; 9/613.

Eserler ve Makaleler

Adak, E. (2008). *Sicill-i Ahvâl Kayıtlarına Göre Erzincanlı Memurlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Akyel, S. (1966). *Payas Tarihi*. İstanbul: Define Matbaası.

Arslan, A. (2006). *Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Osmanlı Döneminde Afyonkarahisarlı Devlet Memurları (1879-1909)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla.

AVS (Adana Vilayet Salnamesi)-1287, 1294, 1299.

Başaran, M. (2013). "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Bergamalı Memurlar", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXVIII / 1, 77-103.

Başbakanlık Osmanlı Arşiv Rehberi, (2010). İstanbul: Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.

Bayraktar, H. (2004). *XIX. Yüzyılda Halep Eyaleti'nin İktisadî Vaziyeti*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Bozkurt, N. (2011). "Sicill-i Ahvâl Defterlerine Göre Simavlı Memurlar". *Akademik Bakış Dergisi*, 27, 1-12.

Aydın EFE

Bulunur, K. İ. (2004). *110 Numaralı Tapu Tahrir Defterine Göre Özer (Üzeyr) Sancağı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.

Cevdet Paşa. (1991). *Tezâkir 21-39*. (Yayınlayan Cavid Baysun). Ankara: TTK Basımevi.

Çakaloğlu, C. (2004). "Sicill-i Ahval Kayıtlarına Göre Osmanlı Devleti'ndeki Manisalı Mülki Amirler", *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 25, 221-242.

Darkot, B. (1997). "Payas". *İslam Ansiklopedisi*, MEB (Eskişehir Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi) Yayınları, 9, 531-532.

Daşcıoğlu, K. (2006). "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Buldanlı Memurlar", *Buldan Sempozyumu (23-24 Kasım 2006) Bildirileri*, Buldan, 561-570.

Dayı, A. (2007). *Dörtüol Tarihi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.

Efe, A. (2011). *Antakya ve Çevresi Türkmenleri: Küçük Alioğulları ve Reyhanlı Aşireti (XIX. Yüzyıl)*.Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Gazel, A. A. (2007). "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Osmanlı Dönemi'nde Görev Yapan Anamurlu Memurlar". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 32: 203-213.

Gül, A. (1996). *Üzeyr Sancağının Sosyo-İktisadi Yapısı (1521-1573)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Gündüz, A. (2011). "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kırşehir Doğumlu Memurlar". *History Studies*, 3/1, 131-154.

Gündüz, A. (2011). "Sicill-i Ahval Defterlerine Göre Kayserili Müslim ve Gayrimüslim Memurların Aldıkları Madalya, Rütbe ve Nişanlar (M. 1879-1909)". *History Studies*, 3/3, 123-145.

Kütükoğlu, M. (1998). "Sicill-i Ahvâl Defterleri'ni Tamamlayan Arşiv Kayıtları", *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 12, 141-157.

Pakalın, M. Z. (2004). *Osmanlı Tarih Deyimleri Ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: MEB Yayınları.

Sarıyıldız, G. (2004). *Sicill-i Ahval Komisyonunun Kuruluşu ve İşlevi 1879-1909*. İstanbul: Der Yayınları.

Şemsettin Sami. (1306). "Payas". *Kamûsu'l-A'lâm*. 2, İstanbul: Mihran Matbaası, 1571.

Tozlu, S. (2009). *Antakya (Hatay) Tarihi Bibliyografyası*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Orta Doğu Araştırmaları Merkezi Yayınları.

Ürkmez, N. (2012). *Tanzimat'tan I. Dünya Savaşı'na İskenderun*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

<http://www.resmigazete.gov.tr>